

Віталій Мацько

ТВОРЧИЙ ПІДСУМОК НАУКОВЦЯ

Швидко спливає час. Ось уже 5 років відділяють нас від того дня, як відійшов за межу вічності український літературознавець, що мешкав, як він до мене писав, у підвашингтонському місті Сільвер Спрінг (Срібне Джерело), Григорій Костюк. Пригадується, на Всеукраїнській конференції “Творча спадщина Григорія Костюка в контексті сучасної наукової думки”, що проходила в м. Хмельницькому з нагоди 100-літнього ювілею науковця (2002 р.), жвавий інтерес викликала доповідь “Слово про Григорія Костюка” хмельничанки Ганни (Галини) Кошай. Вона прийшла на конференцію у “всеозброєнні”: принесла чимало фотоматеріалів, ксерокопію рукопису виступу науковця під час нагородження його літературною премією імені Володимира Винниченка (нагороду в урочистій обстановці він отримав тоді з рук директора Інституту літератури імені Т.Г.Шевченка НАН України академіка Миколи Жулинського).

Ганна Кошай для Григорія Костюка була своєрідною “знахідкою” – справжнім ученим секретарем і найпершою помічницею в господарстві, що складалося з друкарської розхитаної машинки та двоповерхового особняка. До того ж учителька-пенсіонерка, за плечима якої було дві вищі освіти (інженер лісового господарства і вчитель біології), виявилася цікавою співрозмовницею. Григорій Костюк часто розпитував її, як тепер виглядає Київ, Хмельницький, Тернопіль, Чернівці і його рідний Кам’янець-Подільський, які методи викладання у вищій і середній школі, чи вільно тепер ведеться письменникам, яка панує свобода творчості. Дещо про це він знав із преси, адже випишував “Літературну Україну”, українські журнали, стежив за новинами з України (вони його більше хвилювали, ніж американські), однак прагнув почути живе слово. Досхочу на ці та інші теми Григорій Костюк наговорився тоді, коли в його оселі почастишали гості з України – Микола Жулинський, Дмитро Павличко, Іван Драч, Володимир Панченко, Григорій Сивокінь, Юрій Шаповал, Раїса Іванченко, Сергій Гальченко, Юрій Щербак. Ганна Кошай усіх їх пам’ятає, як пам’ятає і процес творення праці “Зустрічі і прощання”. “Подрукує-подрукує, а тоді гукає: “Галино Григорівно! Сідайте ближче, будемо виправляти помилки. Прочитайте мені: що я там настукав?”¹ – згадує вона.

А настукав чимало тексту, стільки, що його вистачило аж на два фундаментальних томи мемуарів, у яких виклав власне бачення подій цілого ХХ століття. І навіть при цьому скрушно переживав, що фізично не зміг описати все, що бачив, вистраждав, переосмислив: “Залишається поза моїм осмисленням незмірненна кількість подій, фактів, свідком, а то і діяльним учасником яких я був від п’ятдесятих років по сьогодні”².

Послідовність у викладі матеріалу, чітка структура, аргументація надають творчому доробку Г.Костюка історичної конкретності. Письменник реально

¹ *Творча спадщина Григорія Костюка в контексті сучасної наукової думки.* – К.–Хм., 2002. – С. 48.

² *Костюк Г. Зустрічі і прощання / Кн. друга.* – Едмонтон–Торонто, 1998. – С. 535.

відтворив науковий, суспільно-історичний і культурний світ цілої епохи. Не забув згадати про тих, із ким доводилося хліб-сіль ділити, і тих, хто неприхильно ставився до нього. З-поміж перших щирим колоритним словом малює портрети В.Сосюри, М.Хвильового, С.Божка, Т.Осьмачки... Не “загубив” з літами і свого студента-диplomника, а згодом доктора філологічних наук Степана Крижанівського³.

Багато років Г.Костюк присвятив дослідженню життя і творчої діяльності В.Винниченка. Свою першу розвідку “Остання резиденція В.Винниченка” він опублікував у збірнику “Володимир Винниченко: статті й матеріали” (Нью-Йорк: ВУАН, 1953), і відтоді цей письменник супроводжував його все життя. Отож “давній побратим” Григорія Костюка Петро Одарченко небезпідставно назвав його основоположником наукового винниченкознавства⁴.

Матеріал, який пропоную увазі читачів “СіЧ”і, написаний Григорієм Костюком у двох площинах, а саме: перша частина у вигляді нотаток, стисло спланованого переліку питань, а друга – власне виступ під час вручення літературної премії імені Володимира Винниченка. Літературознавець стверджує, що він залишається в боргу перед українським народом, не надрукувавши кілька своїх рукописів і не закінчивши працю “Сталінізм в Україні”. Рукописи зі США ще за життя Г.Костюка привіз в Україну літературознавець Сергій Гальченко, нині вони опрацьовуються і, сподіваюся, будуть опубліковані. Це дасть змогу повернути читачам “повного” Григорія Костюка, який писав задля “утвердження української правди, української національної свідомості і для невмирущої ідеї відновлення української Державності”. Тому і сприйняв він із подякою нагороду напередодні свого дев’яностоліття, згадавши при цьому біблійний вислів “нині отпускаєши” як добрий знак повернення в Україну його незаслужено забутого і спалюженого за радянських часів імені.

Ксерокопію документа⁵ привезла в Україну Галина Кошай, якій принагідно висловлюємо щире подяку за надану можливість оприлюднити думки вченого. На звороті останнього аркуша матеріалу міститься цікавий автограф – запис про Київ і хмельницьку обласну газету “Подільські вісті”. Як пояснила Г.Кошай, літературознавець пильно стежив за публікаціями про нього у пресі. І коли вийшла друга книжка мемуарів “Зустрічі і прощання”, він склав список тих, кому хотів би їх надіслати в Україну. У списку були мешканці Києва, Хмельницького, Кам’янця-Подільського, Полтави, Луганська, Харкова, Чернівців... Цей факт засвідчує, що Григорій Костюк навіть у присмерковому віці не був байдужим до життя, не втрачав творчого інтересу і снів Україною до останньої хвилини.

м. Хмельницький

Григорій Костюк

КЛОНЮ СВОЮ ГОЛОВУ ПЕРЕД УКРАЇНОЮ

До промови на вечорі вручення нагороди імені В.Винниченка – 10.XI.91 р.

- 1). Подяка організаторам і приявним.
- 2). Особливість моєї другої нагороди.
- 3). За що мені дали першу нагороду?
- 4). Мій борг перед українською культурою.
- 5). Приймаю з подякою цю нагороду, як початок нагород діячам культури української діаспори.
- 6). Чи писав я свої книги з розрахунком на нагороду, відзначення, пошанування?

³ Там само. – С. 513-516.

⁴ Одарченко П. Українська література. – К., 1995. – С. 199.

⁵ Документ зберігається в родинному архіві автора публікації, куди його передала хмельничанка Г.Г.Кошай. – В.М.